

ACTIEPROGRAMMA
ONDERWIJS EN ONDERNEMEN

Onderwijs
Onderneemt!

JAARVERSLAG
2009

Inhoudsopgave

Actieprogramma Onderwijs en Ondernemen	4
Projecten Ondernemerschap & Onderwijs 2007	5
Landelijk Certificaat Ondernemen	5
Onderwijs Netwerk Ondernemen 2009	6
Effectmeting	7
Programma Valorisatie	7
Ondernemende docenten	7
Kauffman stages voor excellente ondernemende studenten	7
www.onderwijsonderneemt.nl	8
Internationaal	9
Global Entrepreneurship Week	9
The Next Level	10

ACTIEPROGRAMMA ONDERWIJS EN ONDERNEMEN

De ministeries van EZ, OCW en LNV stimuleren sinds 2000 ondernemendheid en ondernemerschap in het onderwijs. Het huidige kabinet richt zich hierbij op het verder aanmoedigen, ondersteunen en professionaliseren van onderwijsinstellingen. De doelstellingen die voor 2012 zijn geformuleerd zijn:

- Een toenemend aantal onderwijsinstellingen in Nederland heeft ondernemerschap in het onderwijs geïntegreerd in beleid, organisatie en lesprogramma.
- Meer leerlingen en studenten gedragen zich ondernemender, zijn positief over ondernemerschap en starten binnen 5 jaar na afronding van hun opleiding een eigen bedrijf.

SenterNovem voert het beleid uit in het Actieprogramma Onderwijs en Ondernemen, voortbouwend op het eerdere partnership Leren Ondernemen. In dit jaarverslag zijn de activiteiten en resultaten over 2009 te vinden: *Onderwijs Onderneemt!*

Onderwijs Onderneemt!

PROJECTEN ONDERNEMERSCHAP & ONDERWIJS 2007

Eind 2007 startten 28 projecten met subsidie uit de regeling Ondernemerschap & Onderwijs 2007 (O&O2007). Het Actieprogramma beheert 22 projecten in het Primair-, Voortgezet- en Middelbaar Beroepsonderwijs en de zes Centers for Entrepreneurship in het Hoger Onderwijs. De projecten zijn divers van aard en geven elk ondernemerschap en ondernemendheid een plaats in hun onderwijs. Aan de projecten in Po, Vo en Mbo is tot op heden in totaal circa twee miljoen euro van de beschikbare vijf miljoen euro subsidie uitgekeerd. En worden ongeveer 5000 leerlingen en 1300 docenten betrokken. De zes Centers for Entrepreneurship hebben in totaal circa drie miljoen euro (van de beschikbare twaalf miljoen) subsidie ontvangen. Zij bereikten daarmee ongeveer 6450 studenten en 430 docenten. EIM constateert in de monitor O&O2007 dat de subsidieregeling een positief effect heeft op onder andere de start van nieuwe activiteiten en vakken in het ondernemend onderwijs (bron: EIM, Tussentijdse evaluatie 28 projecten Ondernemerschap en Onderwijs', conceptrapport). De O&O2007-projecten lopen door tot 2012.

LANDELIJK CERTIFICAAT ONDERNEMEN

In het onderwijs ontstaan meer en meer vormen van waardering voor ondernemende activiteiten die door studenten en leerlingen zijn uitgevoerd. Meest in het oog springend zijn de certificaten voor ondernemende studenten in het Middelbaar Beroepsonderwijs (MBO) en Hoger onderwijs (HO). Het Actieprogramma Onderwijs en Ondernemen bracht de mogelijkheden in kaart om te komen tot één Landelijk Certificaat Ondernemen, met diverse onderwijsniveaus, voor studenten.

Daartoe zijn in verschillende consultatierondes gesprekken gevoerd met stakeholders op het gebied van onderwijs en ondernemerschap over de behoefte aan een Landelijke Certificaat Ondernemen en over de ontwikkelingen die momenteel op dit gebied gaande zijn. Deelnemers aan de consultaties waren afkomstig uit het onderwijs, het bedrijfsleven en uit brancheverenigingen of koepelorganisaties. De opdrachtgevers van het Actieprogramma gebruiken de uitkomsten van de consultaties om toekomstig beleid verder vorm te geven.

“Door DAFNE komen jaarlijkse honderden bachelor en masterstudenten van drie hogescholen en de universiteit in aanraking met ondernemerschap. Onze studenten ervaren dat ondernemen veel meer omvat dan geld verdienen maar ook de maatschappelijke relevantie van hun kennis en academische studie anders belicht. Ondernemen met kennis kan veelzijdig en spannend zijn en betekenis hebben in de maatschappij.”

*Gitte Schöber, programmamanager DAFNE
(Dutch Agro Food Network on Entrepreneurship,
het Center of Entrepreneurship met als
penvoerder Wageningen Universiteit)*

“We hebben met behulp van de O&O subsidie een MBO-Certificaat Ondernemerschap ontwikkeld dat toegankelijk is voor alle talentvolle studenten in het beroepsonderwijs. De competenties die een student ontwikkelt om het MBO-Certificaat Ondernemerschap te behalen, zijn belangrijk en nuttig voor de toekomst: creatief denken, kansen benutten, doorzetten en waarde creëren. De student leert het beste uit zichzelf en zijn bedrijf te halen en gaat hiermee een succesvolle carrière tegemoet.”

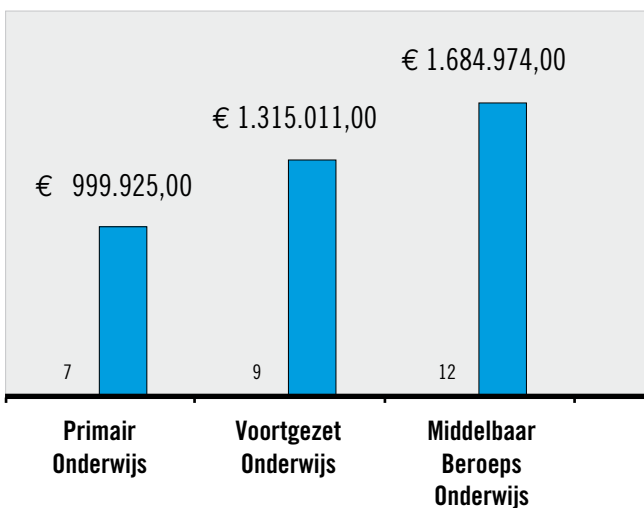
*Klasien de Nekker, projectleider
Ondernemerschap ROC-Nijmegen-*

ONDERWIJS NETWERK ONDERNEMEN 2009

De subsidieregeling Onderwijs Netwerk Ondernemen (ONO2009) helpt scholen een netwerk op te richten waarin onderwijsinstellingen en bedrijven samenwerken. De netwerken stimuleren het ondernemerschap binnen het onderwijs en verhogen de ondernemende houding bij leerlingen, docenten en management. Van de 165 aanvragen die zijn ingediend bij SenterNovem, zijn er 144 in behandeling genomen, geanalyseerd en voorgelegd aan de Adviescommissie. Daarmee is meer dan twintig miljoen euro subsidie aangevraagd; ruim vijf maal het beschikbare budget.

De Adviescommissie heeft de aanvragen beoordeeld en op basis daarvan zijn 28 projecten gehonoreerd met elk gemiddeld 150.000 euro subsidie. Deze projecten (7 uit het Primair Onderwijs, 9 uit het Voortgezet onderwijs en 12 uit het Middelbaar Beroepsonderwijs) gaan in de periode van 1 oktober tot en met 1 januari 2010 van start met hun netwerk. Projecten hebben een maximale looptijd van tweeënhalf jaar.

Toegekende projecten: aantallen en totale subsidie per onderwijssector

Eén van de projecten die subsidie ontvangt is het project 'Ambachtelijk Ondernemen in Skarsterlân'. De gemeente Skarsterlân (Friesland) profileert zich als een ambachtengemeente en de stad Joure staat bekend om haar ambachtelijke ondernemers. In dit project werken acht basisscholen, twee scholen uit het voortgezet onderwijs (vo), het museum Joure, diverse ambachtslieden en partijen als Jong Ondernemen, het Hoofdbedrijfschap Ambachten en de Kamer van Koophandel samen. Leerlingen gaan in samenwerking met het platform Jong Ondernemen en ondernemers uit de regio ondernemingen opzetten. Ze nemen ook deel aan excursies naar de werkplaatsen van verschillende ambachtelijke ondernemers en het museum Joure. Ondernemers geven workshops waarbij leerlingen, docenten en management van de scholen worden betrokken. De leerlingen van de vo-scholen volgen snuffelstages in het kader van ambachtelijk ondernemen, bij een ambachtelijke ondernemer of bij een basisschool als assistentie bij het project. Doel van het netwerk is om het ambachtelijk ondernemen op scholen onder de aandacht te brengen, om scholen te stimuleren om zelf ambachtelijk te ondernemen, en om ondernemen als ambacht te promoten.

EFFECTMETING

Het Actieprogramma Onderwijs en Ondernemen brengt de stand van zaken met betrekking tot ondernemend onderwijs in Nederland in kaart. Daartoe is eind 2009 een landelijk onderzoek uitgezet als vervolg op de O-meting verricht in 2007. Het onderzoek vergelijkt beide metingen en brengt daarmee de ontwikkelingen van het ondernemend onderwijs in Nederland in beeld. De ontwikkelingen schetsen de mogelijkheden voor de verdere uitvoering van beleid.

PROGRAMMA VALORISATIE

De tweede ronde van de Centers for Entrepreneurship is opgenomen in het programma valorisatie. Dit programma koppelt activiteiten die ondernemerschap en ondernemendheid in het hoger onderwijs stimuleren aan het stimuleren en faciliteren van startende bedrijven. Het programma valorisatie leidt tot meer en betere kennisbenutting en start in 2010.

ONDERNEMENDE DOCENTEN

Ondernemend onderwijs staat of valt met ondernemende docenten. In nauwe samenwerking met de opdrachtgevers zette het Actieprogramma Onderwijs en Ondernemen een "train-the-trainer" traject uit. Onder aanvoering van de Stichting Leerplan Ontwikkeling wordt in samenwerking met vele actieve partijen het traject vormgegeven. Docenten van de scholen die betrokken zijn bij de O&O2007 regeling en de ONO2009 regeling worden met nadruk uitgenodigd deel te nemen, ook anderen zijn welkom. Naar verwachting worden in 2010 veertig docenten getraind, waar een groep trainers uit ontstaat. Met behulp van deze trainers is de ambitie om na 2010 duizend docenten op te leiden in Primair onderwijs, Voortgezet onderwijs en Middelbaar Beroepsonderwijs.

KAUFFMAN STAGES VOOR EXCELLENTE ONDERNEMENDE STUDENTEN

In samenwerking met de Kauffman Foundation (VS) zette het Actieprogramma Onderwijs en Ondernemen een pilot-programma op voor excellente studenten met ondernemerskwaliteiten.

Voor deelname aan dit programma zijn, in samenwerking met de Centers of Entrepreneurship, zes ondernemende studenten uit het Hoger onderwijs geselecteerd. Zij gaan

in januari 2010 op ondernemersstage in de Verenigde Staten. Daar traint de Kauffman Foundation hen, zodat zij hun eigen bedrijfsidee kunnen ontwikkelen om vervolgens een succesvolle onderneming in Nederland te starten. Van gerenommeerde ondernemers uit Silicon Valley en op vooraanstaande universiteiten als Harvard, Stanford en MIT Sloan doen de studenten ondernemerskennis en vaardigheden op. Bij terugkomst eind juni 2010 worden de studenten ambassadeur voor ondernemerschap in het hoger onderwijs. Op basis van de ervaringen werkt het Actieprogramma Onderwijs en Ondernemen in 2010 aan een vervolg op de Kauffman stages.

The Kauffman Foundation is "the world's largest foundation devoted to entrepreneurship"

Het Stageprogramma Kauffman voor excellente ondernemende studenten bestaat uit:

- 5 weken trainingsprogramma over ondernemerschap en de praktijk bij de Kauffman Foundation in Kansas City, Missouri;
- 2,5 week langs de Oost- en Westkust van de Verenigde Staten voor colleges bij vooraanstaande universiteiten (MIT Sloan, Harvard, Stanford);
- 12 weken stage bij innovatieve topbedrijven gevestigd in Silicon Valley en Boston (zoals: Cisco Systems Inc., DEKA Research, Dimensional Innovations, Education Arcade MIT, Ernst and Young Venture Capital Advisory Group, Google, InCube Ventures, Invivo Therapeutics, JetPool, SoftVu, NASA Jet Propulsion Laboratory);
- Een afsluitende trainingsweek bij de Kauffman Foundation.

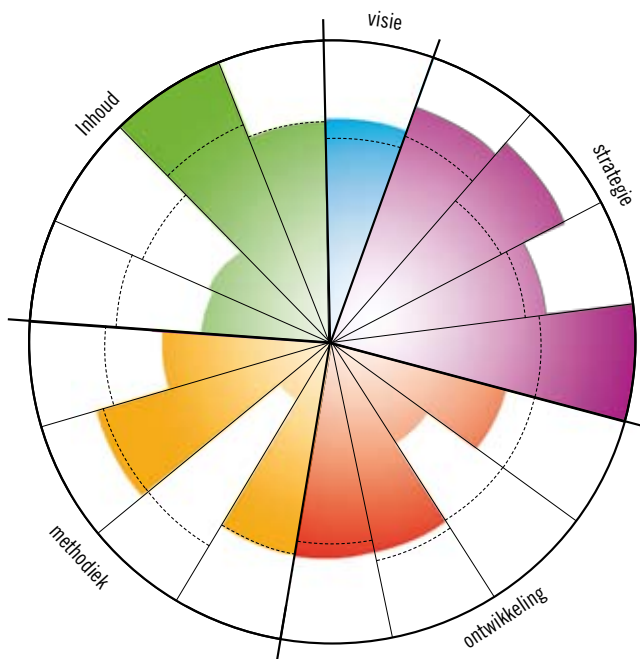
WWW.ONDERWIJSONDERNEEMT.NL

De website www.onderwijsonderneemt.nl, gelanceerd in april 2009, is een verzamelplek voor iedereen die actief is met ondernemend onderwijs. Sinds de lancering trekt de website een mooi aantal van gemiddeld 2000 unieke bezoekers per maand. Deze bezoeken zorgen gezamenlijk voor gemiddeld 20.000 hits per maand. Dit is een stijging van ongeveer 300% ten opzichte van de vorige website. Gemiddeld 85% van deze bezoekers bezoekt de website via het directe webadres, 5% komt via google of andere zoekmachines binnen.

De site biedt een platform waarop partijen zichtbaar zijn en waarop zij samenwerkingspartners kunnen vinden. Het staat vol met aansprekende voorbeelden en activiteiten die door het Actieprogramma worden gesteund. Ook activiteiten en voorbeelden van samenwerkingspartners en niet gesubsidieerde projecten zijn er te vinden.

Vanaf 2010 kunnen alle ondernemende onderwijs instellingen en ondersteunende partijen in Nederland zich profileren op de website. Om hierin kwaliteit te waarborgen ontwikkelde het Actieprogramma een zelfevaluatie (Quickscan) die door partijen moet worden ingevuld voordat zij een plaats op de website kunnen verwerven.

Het Actieprogramma stuurt vier maal per jaar een nieuwsbrief naar ongeveer vijftienhonderd abonnees (scholen, onderwijsondersteuners, ondernemers en andere belangstellenden). De nieuwsbrief houdt hen de hoogte van recente ontwikkelingen. Het aantal aanmeldingen voor de nieuwsbrief stijgt nog steeds.

De quickscan, QuOOT (Quick Onderwijs en Ondernemen Test) bestaat uit een vragenlijst voor een ondernemend(e) onderwijsproject, -activiteit of onderwijsinstelling die door een projectleider of schoolleider moet worden ingevuld. Na het doorlopen van de vragenlijst wordt inzicht gegeven hoe gescoord wordt op bepaalde aspecten zoals strategie, methodiek en inhoud. Tevens worden verbeterpunten zichtbaar. De scores worden visueel gepresenteerd in een diagram en worden afgezet tegen de gemiddelde scores van projecten uit dezelfde onderwijssector die de quickscan eerder hebben ingevuld.

INTERNATIONAAL

In Europa, kijkend over de eigen landsgrenzen draagt het Actieprogramma Onderwijs en Ondernemen bij aan de realisatie van de "Oslo-agenda for Entrepreneurship Education in Europe". Daartoe is kennis gemaakt met ontwikkelingen en de stand van zaken in Noorwegen en Finland en werkt het Actieprogramma in het project SEET (Stimulating Entrepreneurship Education and Training) samen met zes Europese partnerlanden. De samenwerking bestaat uit het uitwisselen van best practices en het afleggen van werkbezoeken. Begin oktober 2009 was het Actieprogramma gastheer voor dertig gasten uit de partnerlanden en in januari 2010 wordt in Nederland een internationaal SEET seminar gehouden gericht op nationaal beleid en effecten daarvan op ondernemend onderwijs.

The aim of the "Oslo Agenda for Entrepreneurship Education" is to step up progress in promoting entrepreneurial mindsets in society, systematically and with effective actions. The Agenda is a rich menu of proposals, from which stakeholders can pick actions at the appropriate level, and adapt them to the local situation. Relevant actors are indicated for each one of the proposed actions. The Agenda is an outcome of the Conference on "Entrepreneurship Education in Europe: Fostering Entrepreneurial Mindsets through Education and Learning" - an initiative of the European Commission jointly organised with the Norwegian government - held in Oslo on 26-27 October 2006, which followed the Communication from Commission on the same topic. The Conference aimed to exchange experiences and good practice, and to propose ways to move forward in this area. The ideas advanced in Oslo by a broad representation of stakeholders (e.g. national, regional and local governments, business associations and entrepreneurs, promoters of programmes, school teachers, academics and students) result now in a detailed catalogue of initiatives, based on successful experiences in Europe, which could be usefully taken in the EU and in neighbouring countries.

Bron: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/support_measures/training_education/doc/oslo_agenda_final_en.pdf

GLOBAL ENTREPRENEURSHIP WEEK

Van 16 november tot en met 22 november vond de Global Entrepreneurship Week 2009 plaats. Wereldwijd hebben 78 landen zich aangesloten bij dit initiatief van de Kauffman Foundation (VS). Het doel van deze week is om jongeren innovativiteit, verbeelding en creativiteit te laten omarmen en ondernemendheid en ondernemerschap onder hen te stimuleren.

Het Actieprogramma Onderwijs en Ondernemen faciliteert deze week in Nederland door het opzetten van een website (met meer dan 100 ondernemende evenementen), het versturen van nieuwsbrieven, het opnemen van videoboodschappen van betrokken ministers en het betrekken van de zes Centers of Entrepreneurship. Daarnaast is het Actieprogramma samen met partners als de Kamer van Koophandel initiatiefnemer van de tweede Nationale Ondernemers Quiz. Met de organisatie van de Global Entrepreneurship Week 2009 is een basis gelegd om de GEW tot een succesvol jaarlijks evenement uit te bouwen.

THE NEXT LEVEL

In oktober 2008 gaven achtereenvolgens minister Plasterk en minister van der Hoeven het startsein voor The Next Level campagne. De campagne richtte zich op het actief ondernemen van jongeren uit het Primair- tot en met Hoger onderwijs. Teams zijn uitgedaagd om hun ondernemende activiteiten bij te houden op een weblog. De blogs zijn continu beoordeeld en de hoogst gewaardeerde teams

hebben tegen elkaar gestreden op de finale dag in april 2009. Onder leiding van dagvoorzitter Stacey Rookhuijzen is in elke onderwijssector een prijs van € 5000,- uitgereikt. Met The Next Level strijd zijn 104 teams met in totaal ongeveer 620 leerlingen en studenten bereikt.

Actieprogramma Onderwijs en Ondernemen bundelt inspirerende initiatieven, brengt partijen samen en biedt ondersteuning bij het gezamenlijk opzetten en uitvoeren van activiteiten. Ook ondersteunt het onderwijsinstellingen bij de ontwikkeling en (regionale) verduurzaming van ondernemend leren. Daarnaast is het programma actief met informatieverspreiding, het creëren van aandacht voor het onderwerp en kennisuitwisseling. Ook worden de effecten van ondernemen in het onderwijs onderzocht. Dit alles wordt zowel regionaal, nationaal als internationaal opgepakt.

Meer informatie

www.onderwijsonderneemt.nl

onderwijsonderneemt@senternovem.nl

Actieprogramma Onderwijs en Ondernemen wordt uitgevoerd door SenterNovem in opdracht van de Ministeries EZ, OCW en LNV.